

26.14x32.8	1/5	30	עמוד	7 ימים	12/02/2021	76202616-0
מרכז שניידר לרפואת ילדי - 83321						

30

לא משחק ילדים

יותר ויותר ילדים בישראל שהחלימו מקורונה סובלים מתסמונת חדשה ומסתורית, שגורמת לפגיעה בלב, ומשלל תופעות נוספות. ולרוב, המחלה שאחרי גרועה בהרבה מהמגפה שלפני / שרית רוזנבלום

שרית רוזנבלום / צילום: יונתן בלום

ילדי הפוסט-קורונה

בהתחלה, היה נדמה שהם כמעט לא נדבקים. אחר כך, שאם כבר חלו, הם עוברים את זה בקלילות. אבל אז הגיעה המוטציה הבריטית ושינתה הכל: יותר ויותר ילדים בישראל חולים בקורונה, ומה שאפילו יותר מדאיג, סובלים מהתסמונת שאחריה. זה כולל פגיעה בזיכרון, כאבי שרירים מייסרים, נשירת שיער, והכי גרוע - תופעה מסתורית ומפחידה שמכונה "תסמונת דלקתית רב-מערכתית", ובמהלכה ילדים שכבר הבריאו מפתחים פגיעה פתאומית בלב. אז בכל הוויכוח על השיבה למערכת החינוך, אולי כדאי להקשיב למשל גם לאלה ספיר בת ה-16 (בצילום), שחזרה מבית הספר עם נגיף קטן שחלק, וסיוט גדול שנשאר

שצריך. זה קרה שלושה ימים לפני חתונה משפחתית של מאה איש, כי זה מה שהיה מותר באותה תקופה. אמרתי לה, 'בואי נבדוק שאין לך קורונה'. אבל הרופא התעקש שהיא קוראת יותר מדי על המחלה, ושאינן לה חום, ולכן לא הסכים לשלוח אותה לבדיקה. כדיעבר, בגלל זה היא הכניסה את כל הסובכים אותה לבידוד, והדביקה אותי. כן, גם בחדר תונה היא השתתפה."

את 8 בספטמבר 2020, אלה ספיר בת ה-16 וכל בני משפחתה לא ישכחו לעולם. זה היום שבו ספיר, תלמידת כיתה י"א מאבן יהודה, נערה בריאה וספורטאית מצטיינת, אובחנה בקורונה. "אלה היא ספיר רטאית בליגת כדורסל ומתאמנת שעתיים ביום, שישה ימים בשבוע", מספרת אמה, עדי. "יום אחד היא קמה בבוקר, ואמרה לי: 'אמא, האוויר לא נכנס לי פנימה כמו

26.89x32.97	2/5	עמוד 31	ידיעות אחרונות - 7 ימים	12/02/2021	76202617-1
מרכז שניידר לרפואת ילדי - 83321					

**"המחלה שאחרי המחלה"
מחלקת קורונה ילדים
בבית החולים הדסה**

לרוץ קצת. ריצה קלה למרחק קטן, אבל באמצע הייתה לי סחרחורת, והרגשתי שאני עומדת להתעלף. כל פעם שאני קמה יש לי סחרחורת. פעם אחת כמעט התעלפתי. אמה חזרה מהעבודה וראתה שאני עוד שנייה נופלת. היו לי צפצופים באוזניים ולא ראיתי כלום. הכל נהיה שחור.

"חלק גדול מהסימפטומים שסבלתי מהם נשארו מספמבר עד עכשיו. זה בא והולך. לפעמים יש הטבה, ואז שוב הידרדרות. לפעמים, באמצע הזום של בית

את ראש השנה חגגו האם ובתה בשני חדרים נפרדים באותו בית, שתיהן חולות בגניף. "זה היה נורא ואיום", נזכרת האם. "שתינו חולות, כל אחת עם תסמינים אחרים לגמרי. שני רופאים שהתייעצתי איתם אמרו לי שבגלל שהתסמינים שלנו שונים, אסור לנו להיות יחד, כי אולי יש לנו מוטציות אחרות. מצאנו את עצמינו חוגגות בזום כל אחת ממיטתה, ואני משאירה לה מגשים של אוכל ומפנה כשאני מסוגלת. הכי מפתיע היה שהי רופא אמר שאם היא מורידה סטורציה (רמת החמצן בדם - ש"ר), צריך להתקן שר למד"א שיפנו אותה לבית חולים. זה לא קרה לשמחתנו, אבל השגרה הזו, של לחיות עם הטלפון ביד ולמרוק מה מצבה כל חצי שעה, הייתה סיוט".

אלה שהתה בבידוד בחדר חודש ארוך מאוד. היא לא שוחררה, פשוט משום שתי סמיני המחלה לא חלפו. "אמרו לי שעד שקוצר הנשימה לא חולף, אני נשארת בחדר", היא מספרת. "זה היה קשה, אבל בגלל שלא הרגשתי טוב, רוב הזמן הייתי במיטה. דיברתי עם חברים וראיתי טל-וויזיה".

ואז הגיע היום המיוחל שבו אלה קיבי לה סוף-סוף אישור שהקורונה חלפה, והיא יכולה לצאת מהבידוד. אבל זה גם היה היום שבו גילתה שהיא פשוט לא מסוגלת. "אמא הודיעה לי שאני יכולה לצאת מבידוד", משחזרת אלה. "הרבר הראשון שאמרתי לה הוא שאני עדיין לא מרגישה מספיק טוב לקום מהמיטה ולצאת".

מה הרגשתי?
"לפני הקורונה הייתי משחקת כדורסל 40 דקות בלי בעיה. כל אימון היה נמשך שעותיים. הייתי בכושר מעולה. אבל אחרי הקורונה, קוצר הנשימה והחולשה שסבי לתי מהם לא עברו. בסגר האחרון ניסיתי

מחלימי קורונה לילדים ב'שניידר'. שם עשו לאלה עשרות בדיקות, וגילו ירידה בתפקודי הריאות ובעיה בסמפונות. גם רמות הוויטמינים והמינרלים שלה היו נמוכות. היא קיבלה משאפים לשיפור הנשימה, ועכשיו אמרו שהיא צריכה להיחיל להשתמש בסטרואידים. מה שעוד עזר זה שיחר עם הצוות המטפל, ראינו שם שאנחנו לא לבד, שיש עוד ילדים במצב דומה, שמתמודדים כמונו עם המחלה שאחרי המחלה. יש לי ילדה ספורטאית ובריאה שחטפה קורונה, ועברה את זה בלי חום גבוה וכלי אשפוז. אני קדחתי מחום שבועיים, עשיתי וי על המחלה והמשכתי הלאה - והיא נשארה חולה".

עד לאחרונה, נרמה היה שהקורונה מדלגת על ילדים כמו אלה. בגלל הראשון היו מעט חולים צעירים, והגל השני לא היה שונה מאוד מבחינה זו. אבל אז הופיעה המוטציה הבריטית, והוכיחה שהחסד הזה היה זמני בלבד. היום כמעט מחצית מהנרמקים החדשים בישראל הם ילדים ובני נוער עד גיל 19. השבוע, במהלך הדיונים הסוערים על האפשרות להחזיר את מערכת החינוך, הוצגו לממשלה תרשימי אימה, שהתריעו מפני עשרות אלפי חולים ביום, כולל קשים וקריטיים. ראש הממשלה נתניהו הזהיר השבוע באחת מישיבות הממשלה: "הציבור לא מבין, אנחנו נראה כאן הלוויות של הרבה אנשים צעירים. מבחינת המספרים האבסולוטיים, ההדבקה ההמונית תגרום לנו לפגוש את החולים והמתים אצל הצעירים".

וזה באמת הסכנה הנוכחית, שמדיירה שינה מראשי מערכת הבריאות. מנתונים של משרד הבריאות עולה כי אם בנובמבר בר האחרון אובחנו 400 תינוקות מתחת לגיל שנתיים עם קורונה, בפברואר המספר הזה כבר זינק ל-5,800. דיווחים שמגיעים מארצות שבהן התחלואה בקורונה משתוללת, מעידים על מגמה דומה. "אין ספק שהמוטציה הבריטית 'אוהבת ילדים' ושיעורי ההדבקה אצלם גבוהים יותר ממה שהכרנו עם הווריאנטים הקודמים של המחלה".

מספר חודשים, אבל עכשיו מתפשטת במהירות: מחלה קשה שמופיעה בילדים אחרי שנבקו ולעיתים החלימו מקורונה. התסמונת המסתורית זכתה לשם העברי הזמני "תסמונת דלקתית רבי-מערכתית בילדים בעקבות תחלואה בקורונה", ובישראל כבר כמה עשרות ילדים סובלים ממנה. באנגליה דווח על כמאה ילדים שאושפזו בגללה בשבועות האחרונים.

בינתיים, לא הרבה ידוע על התסמונת הדלקתית הרבי-מערכתית הזו. היא מופיעה על פי ההערכות רק באחוז אחד מבין הילדים שנרמקים בגניף, אבל עקב מספרי החולים הגדולים, היא נראית יותר ויותר בכל העולם, וגם בישראל. היא עשויה להתפתח עד שמונה שבועות לאחר ההדבקה בקורונה, והתסמינים העיקריים שלה כוללים חום עקשני, כאבי בטן וקשיים נשימה. סימפטומים אחרים עשויים להיות שפתיים יבשות וסדוקות, בלוטות לימפה נפוחות ופריחה. מי שסובל מהדלקת הרבי-מערכתית הזו נזקק לרוב לאי-שפוז, ובחלק גדול מהמקרים גם להנשמה ולתרופות שמסייעות לתמיכה במערכת הלב וכלי הדם שלו.

"אנחנו יותר ויותר רואים את התופעה הזו בקרב ילדים", אומר ד"ר יוסי בן ארי, מנהל טיפול נמרץ ילדים ברמב"ם, ויו"ר האיגוד לטיפול נמרץ בילדים של ההסתדרות הרפואית. "מבדיקה שערכנו, עולה שבתקופה האחרונה טופלו 50-60 ילדים שסבלו מהתסמונת הזו בטיפולים הנמרצים, ובמחלקות הילדים היו עוד ילדים כאלה, שלא הגיעו לכשל לבבי".

אז כמה זה נפוץ בארץ ברגע?
"ילדים שסובלים מהתופעה מגיעים היום כמעט לכל בית חולים בישראל. זו תופעה יום-יומית".

מקרים בודדים ראשונים של התסמונת הדלקתית בילדים שנבקו בקורונה תורעדו לראשונה באנגליה, זמן לא רב אחרי התפרצות המגפה במערב. "הרופאים שם

אלה ספיר, 16, מתמודדת עם פוסט-קורונה: "זה קשוח. לפני הקורונה הייתי משחקת כדורסל 40 דקות בלי בעיה. עכשיו כל בוקר אני קמה עם סוג של הרגשה בריאות, שאני נושמת הכי עמוק שאני יכולה, והאוויר פשוט לא נכנס עד הסוף. קשה לשמוע שאף אחד לא יודע לומר מתי אחזור לעצמי ואוכל לתפקד כמו שצריך"

שמו לב לילדים שהגיעו לבתי החולים כמה שבועות אחרי שחלו בקורונה, עם תמונה של אי-ספיקת לב, והם הוציאו את ראה לרופאי הילדים שיש מחלה כזו והיא מסוכנת", מתאר ד"ר בן ארי. "בחודשים הבאים הופיעו עדויות מצרפת ומארה"ב שיש ילדים שמגיעים לכשל לבבי חמור, רובם היו בגיל ההתבגרות. עם הזמן נראו יותר ויותר מקרים כאלה".

המקרים הראשונים של התסמונת בישראל זהו לפני כמה חודשים. "המקרה הראשון שראינו היה בסוף אפריל", מספר ד"ר בן ארי. "קיבלנו שני ילדים כאלה. הראשונה הייתה בת 11, שהגיעה עם סיפור של כאבי בטן עזים. תוך כדי אשפוז היא פיתחה תמונה של כשל לבבי, שחייב אותנו לחבר אותה לאקמו. יום למחרת, הועבר אלינו נער בן 16 מבית חולים אחר, שהגיע עם תמונה דלקתית קשה אחרי קורונה. זה הרליק אצלנו נורה ארומה.

דמים של הנגיף", אומר פרופ' אלי סומך, מנהל האגף לרפואת ילדים בבית החולים מעייני הישועה בבני-ברק. לאור מצב התחלואה בקרב קבוצת הגיל הצעירה, נפתחו ברוב בתי החולים הגדולים מחד לקות קורונה לילדים, ובהרסה עין כרם אף חנכו יחידה לטיפול נמרץ ייעודית, שמיועדת לחולים צעירים.

מבין מאות אלפי הילדים שנרמקו בקורונה בישראל בחודשים האחרונים, הרוב הגדול עברו את המחלה באופן קל והחלימו. אבל בגלל המספרים הגבוהים של הנרמקים הצעירים, שיעורי הסיכור כים שמופיעים בקרב ילדים ובני נוער אחרי הקורונה - מצויים בעלייה תלולה. לא מדובר רק בכל התופעות הידועות ממחלימים מבוגרים, כמו כאבים ממושכים, אובדן זיכרון, נשירת שיער ועייפות. בשבוע שעבר הזהירו מומחים בארה"ב גם מפני תופעה שאובחנה לראשונה לפני

הספר, כשאני סתם יושבת בחדר בלי לזוז, אני מרגישה שאני חייבת להשתמש במשאף כדי לנשום".

זה בטח מאוד לא פשוט להפוך מספורטאית טאית מצטיינת לסוג של חולה ברזנית, סובלת ומוגבלת.

"זה קשוח. קשה לי לקום מאז שחליתי וכל יום להרגיש שאני לא מצליחה לנשום טוב. כל בוקר אני קמה עם סוג של הרגשה בריאות, שאני נושמת הכי עמוק שאני יכולה, והאוויר פשוט לא נכנס עד הסוף. קשה לשמוע שאף אחד לא יודע לומר מתי אחזור לעצמי ואוכל לתפקד כמו שצריך".

גם האם וגם הבת מרווחות על תופעות קשות נוספות, שלא חלפו מאז המחלה. "לשתינו יש חלומות רעים בלילה, ממש ביעותים. נשירה של שיער, כאבי שרירים", מספרת עדי. "כשראיתי שמצבה של אלה לא משתפר ולמעשה היא לא באמת מחלימה, הגענו למרפאת

25.03x34.46	4/5	עמוד 36	ידיעות אחרונות - 7 ימים	12/02/2021	76202619-3
מרכז שניידר לרפואת ילדי - 83321					

"לכולנו הייתה הרגשה שזה הסוף". יזן שלבק, מחלים מהתסמונת הרב-מרכתית

רות שהתמונה מאוד התבהרה לגבי המה לך החריף של המחלה, נושא הסיבוכים שלה עדיין לא בהיר לנו", היא אומרת. "הילדים המחלימים הם נושא שאנחנו רואים רק את תחילתו, ועדיין לא מבינים את סופו ואת ההיקף שלו. אני מקווה שבי עור כמה חודשים, אחרי הגל הנוכחי, נהיה יותר חכמים, ונבין אותו יותר לעומק".

מרפאת הילדים המחלימים - סליחה, המתמודדים עם לונג-קוביד - של ר"ר אשכנזי-הופנונג החלה לפעול בנובמבר האחרון, ומאז הביקוש רק הולך וגדל. "בהתחלה לא ידענו בריוק לקראת מה אנחנו הולכים", היא אומרת. "בזמן שמרפאת המבוגרים כבר טיפלה במאות אנשים, לא ידענו מה אנחנו עומדים לפגוש אצל ילדים. זו מחלה חדשה עם תורה חדשה. מבין מחלות הילדים אין שום נגיף אחר, פרט לקורונה, שגורם לתלונות כאלה".

שלושה חודשים מאוחר יותר, אשכנזי-הופנונג כבר ידעת לאפיין את החולה הטיפוסי. "כרוב המקרים מדובר בילדים בני יותר מ-12, שסובלים מקוצר נשימה במאמץ ומאי-סבילות לביצוע מאמצים. אצל חלק מהילדים, זה מלווה בתלונות של דופק מואץ, חלקם סובלים מכאבים בחזה. הם אומרים, 'אין לי אוויר'. אני לא מסוגל לבצע דברים פשוטים'. לא מדובר ברביצה, אפילו הליכה של חמש דקות, עלייה במדרגות או סחיבה של שקיות כבדות קשות להם. דברים יומיומיים שהם קצת יותר מלשבת על הספה, גורמים לקושי ולקוצר נשימה. זה פוגע קשות בתפקוד שלהם".

כרבע מהמטופלים שלה, היא מספרת, היו פעילים מאוד בספורט תחרותי: שחייה, כדורסל וכדורגל. "לפעמים יש טענות של קולגות מהמקצוע שלנו, שאומרים, 'פוסט-קוביד זה בראש'. בשלב הזה אני יכולה להגיד בצורה חי-משמעית שזה לא בראש. הילדים האלה מאוד רוצים לחזור לפעילות רגילה, אבל הם לא מצליחים. יש לנו ילדה חמודה, שמגיעה לאימון כל שבוע ויושבת על הספסל, כי היא לא מסוגלת לזוז. מהניסיון הרפואי שלי אני מזהה מיד שמדובר בסבל ממש".

חץ מהעייפות ומהתשישות, ילדים מתלוננים על עשרות תופעות נוספות, מנשירת שיער עד איבוד משקל קיצוני. "יש ילדים שאיבדו רבע ממשקל הגוף שלהם, חלקם כתוצאה מתסמינים של מערכת העיכול, כמו הקאות, שני משכים חודשים, ואחרים בגלל ירידה בתיאבון, שנגרמה אולי בגלל אובדן חוש הטעם והריח. אצל חלקם החושים האלה חזרו בצורה מזורה: הם מריחים ריח של סיגריות. ריח שרוף. היה ילד שאמר לי שהמים בתמי 4 לא טעימים לו יותר. ילד אחר לא מסוגל יותר לאכול ביצים. הם נהיים בררניים יותר באוכל, וגם זו תופעה שיכולה להשפיע לרעה על התזונה שלהם. יש ילדים שסובלים מכאבי שרירים קשים. תלונה אחרת שאנחנו שומעים הרבה היא נימולים, תחושה של יד או רגל שנדרמות בתדריות שלא הייתה להם לפני הקורונה. יש גם הרבה תלונות על הפרעות שינה וסיוטים כלילה".

מה לגבי קשיי ריכוז?
"קשיי ריכוז הם משהו שקשה מאוד להעריך, כי הילדים לומדים בזום, ולכן הם יש קשיי ריכוז. זה משהו שקשה לנו

ספוסים באבחון של התופעה החדשה, בעיקר במרפאות שבקהילה. "זו תופעה שצריך להכיר אותה", הוא אומר. "אם אתה לא ער אליה ולא בודק את הילד, אפשר בהחלט לפספס כשל לבני, בעיקר כשחלק גדול מהילדים לא מגיעים עכשיו לרופא, ומטפלים בהם דרך הטלפון. בדרך כלל זו מחלה שמופיעה אחרי קורונה, אבל חלק מהילדים לא יודעים בכלל שנרסקו".

אי למה ההורים לילדים שהחלימו צריכים לשים לב במיוחד?
"סיפור של חום שנמשך כמה ימים וכאבי בטן קשים צריך לעורר חשד שמדובר בתסמונת הזו".

אבל לא רק התסמונת הדלקתית מופיעה בקרב יותר ויותר ילדים שהחלימו מקורונה. גם מקרים של תופעות קשות אחרות מצויים בעלייה, עד כדי כך שב-רוב בתי החולים הגדולים בישראל נחנכו לאחרונה מרפאות לילדים מחלימי קורונה. לצד המרפאות למבוגרים, שמטפלות בנפגעי המחלה כבר חודשים ארוכים, גילו לאחרונה שתופעות הפוסט-קורונה נה או הלונג-קוביד, אלה המוכרות לנו היטב, מופיעות גם בקרב ילדים. תשישות ועייפות, בלבול, קשיי ריכוז ונשירת שיער - כל אלה לא פסחו גם על המחלימים הצעירים, ולעיתים הן קשות יותר בהשוואה למבוגרים. בבית החולים לילדים הגדול בישראל, מרכז שניידר של שירותי בריאות כללית, מטפלים כיום ב-50 ילדים כאלה, והמספרים גורמים להתמדה. "הביקוש לשירותים שלנו עלה בגלל השלישי מאד", מספרת ר"ר ליאת אשכנזי-הופנונג, מנהלת אשפוז יום בבית החולים. "בהתחלה היו לנו 20 ילדים בשבוע, ועכשיו, לצערי, כבר יש תורים עד מאי. אנחנו עומדים להגדיל את השירותים האלה כדי להציע מענה יותר מהיר למי שמאוד זקוקים לו".

אשכנזי-הופנונג, מנהלת מרפאת המחלימים, לא אוהבת את השם שניתן לשיחות החדש והמבוקש שהיא אחראית עליו, "כי הדבר האחרון שהחולים מרגישים הוא שהם החלימו". לכן, היא אומרת, המונח לונג-קוביד יותר מדויק. אבל מתברר שלא רק המונח הראוי שרוי בערפל, אלא גם המחלה עצמה, ובעיקר ביטוייה בקרב חולים צעירים. "לאורך השנה האחרונה הכרנו יותר ויותר את המחלה, והבנו יותר את המרכיבים הדלקתיים שלה. אבל למ-

דים, בן ובת, בני חמש ושמונה, עם חשד לתסמונת הדלקתית הזו. "שני הילדים הגיעו עם תסמינים אופייניים למעורבות מערכת העיכול, שלשולים או כאבי בטן והקאות, קוצר נשימה ואודם בעיניים", מספר ר"ר גיורא וייזר, מנהל מיון הילדים בבית החולים. "בריקות המעבדה שלהם הראו מדרי דלקת מאוד גבוהים, ושניהם כמובן אושפזו. לפחות אצל אחד מהם היה ממצא ברור שהעיד על פגיעה לבבית, והוא מטופל בסטרואידים. לפני שלושה שבועות היה אצלנו תינוק בן פחות משנה שסבל מפגיעה לבבית נרחבת ביותר כתוצאה מהתסמונת הזו. הוא אושפז בייחידה לטיפול נמרץ ונוקק לטיפול רפואי משמעותי".

הדיווחים על ילדים חולים במחלה, אומר ר"ר וייזר, מתרכיבים משבוע לשבוע. "לפני חודשיים-שלושה היה גל ראשון של ילדים שסבלו מהתסמונת הזו. חלקם היו חולים קשים, וכמה מהם אפילו טופלו באקמו. הרושם שלנו כעת הוא שמספר המקרים נמצא שוב בעלייה ברורה. היו עשרות כאלה, לכל הפחות. בקבוצת חדרי המיון של הילדים בוטסאפ מדווחים שניים-שלושה מקרים כאלה כל יום-יומיים. בסוף זה עניין סטטיסטי, ככל שיותר ילדים נדבקים בקורונה, נראה יותר ילדים עם התסמונת הזו. למרבה המזל, כל הילדים שטופלו אצלנו עד היום הלכו הביתה בלי נזקים משמעותיים. חשוב לומר להורים שילדיהם החלימו מקורונה שאם הם מפתחים משהו משמעותי יותר ממחלת חום, הם צריכים לגשת לרופא".

ואכן, ר"ר בן ארי מרמב"ם מזהיר מפ-

מאז יש עוד ועוד ילדים כאלה, שמגיעים בחלקם לטיפול נמרץ וחלקם למחלקות הילדים הרגילות, עם תופעות דומות: עלייה במדרי הדלקת ובגורמי הקרישה, חלקם הגדול סובלים מכאבי בטן ומכשל לבבי. אצל חלקם יש פריחה ותופעות נירולוגיות שונות. החולה הצעיר ביותר שלנו ברמב"ם היה בן עשר, אבל בארץ היו מטופלים גם בני שבע ויותר צעירים. איך מטפלים בחולים האלה?

"מדובר במחלה רב-מרכתית מסכנת חיים, שהבסיס לה הוא פעילות דלקתית גדולה מאוד. לכן אנחנו נותנים נוגדנים ממחלימי קורונה וסטרואידים. לאחרונה יש פרסומים על טיפול בתרופות ספציפיות. אנחנו עוד לא נתנו תרופות כאלה. לשמחנתנו, למרות שזו מחלה מסכנת חיים, הסיכוי של הילדים האלה להחלים מאוד טוב. אם אתה תופס אותה בזמן ומטפל בה כמו שצריך, הרוב המכריע של הילדים שורד את זה. לפני חודש וחצי הגיע אלינו נער בן 17 אחרי מחלת חום של מספר ימים. הוא הגיע לחדר המיון עם כאבים עזים מאוד והתמוטט. העלינו אותו מיד על אקמו, והוא התאושש מהר מאוד. אחרי ארבעה ימים הוא כבר לא נזקק למכשיר ואתמול הוא בא לבקר אותנו על הרגליים".

הנער הזה הוא יזן שלבק, בן 17 משפרעם. בתחילת ינואר חש שלבק ברע. כשמצבו לא השתפר לקחו אותו הוריו לרמב"ם, שם קרס. "היה לו חום גבוה מאוד, 41.40 מעלות", מספרת בת דודתו שליוותה אותו, רולא יוסף מוחמד. "ההורים שלו החליטו לקחת אותו למיון, והוא הגיע לשם על הרגליים. אבל באמצע הדרך הוא אמר לאמא שלו 'איי, כואב לי', והתמוטט. זה קרה תוך כמה דקות".

המצב של שלבק הירדרד במהירות. הוא חזר לאקמו, מכונת לב ריאה, כשהוא מורדם ומונשם. במשך ימים נלחם על חייו. בבית החולים גילו הרופאים כי חלה בקורונה זמן קצר קודם לכן. "לכולנו הייתה הרגשה שזה הסוף", מספרת מוחמד.

אבל הסוף דווקא היה טוב. אחרי כמה ימים התאושש שלבק וחזר לעצמו. הוא שוחרר מבית החולים תוך זמן קצר. "כך לנו היינו מוכנים לבשורה המרה, אבל יזן התאושש וחזר הביתה. זה כוח עליון, שהוא החלים ככה", מסכמת בת הדודה.

התסמונת הזו תוקפת גם ילדים צעירים יותר, ואפילו תינוקות. בבית החולים שערי צדק, שנמצא בלב אזור ההתפרצות בירושלים, אושפזו השבוע שני יל-

ד"ר ליאת אשכנזי-הופנונג מביה"ח שניידר, מטפלת יום-יום בילדים עם פוסט-קורונה: "יש ילדים שאיבדו רבע ממשקל הגוף שלהם, אולי בגלל אובדן חוש הטעם והריח. אצל חלקם החושים האלה חזרו בצורה מוזרה: הם מריחים ריח של סיגריות, ריח שרוף. יש ילדים שסובלים מכאבי שרירים קשים, והרבה תלונות על הפרעות שינה וסיוטים כלילה"

24.65x34.58	5/5	38 עמוד	7 ימים	12/02/2021	76202618-2
-------------	-----	---------	--------	------------	------------

מרכז שניידר לרפואת ילדי - 83321

"זו תופעה יום יומית".
ד"ר בן ארי
מרמב"ם

לכמת, ולכן אני נזהרת לומר עד כמה זה משפיע מבחינת הקוגניציה".
במומחית במחלות זיהומיות של ילדים, את יכולה להעלות בדעתך הסבר אפשרי לכל שלל התופעות האלה?
"הקורונה הוא וירוס 'מרתק', במונח הזה שהוא שונה. נגיפי קורונה אחרים, כמו הסארס או המרס, מוגבלים למערכת הנשימה. כאן, גם במחלה החריפה הגיף הזה פורץ גבולות. אין ספק שהנגיף מערב את המערכת הנורולוגית ואת מערכת הדם. בזה הוא קצת מזכיר נגיף אחר, אפשטיין-באר, שגורם למחלת הנגיף שיקה, ויכול לגרום גם לעייפות כרונית. אבל העוצמה של הקורונה גדולה בהרבה, כי גם אחרי מחלת הנגיף אין תלונות כאלה בילדים. זה בהחלט חריג".

המטופל הצעיר ביותר במרפאה של אשכנזי-הופנונג היה פעוט בן שלושה חודשים. "הוא אושפז בגלל קוצר נשימה, ועד היום, כשהוא כבר ארבעה או חמישה חודשים אחרי המחלה, הוא עדיין סובל מקוצר נשימה מאוד משמעותי. זה חדר משמעותי קשור לקורונה, לא מצאנו סיבה אחרת לבעיה שלו. טיפלנו גם בילדה בת שלוש, שלא מפסיקה להשתעל חודשים מאז שחלתה. בהתחלה חשבתי שיגיעו לפה רק ילדים שהיו מאושפזים בשניידר, אבל הרוב המוחלט של המטופלים שלנו בכלל לא אושפזו. המחלה הראשונית שלהם הייתה קלה. אצל הרוב המוחלט אין קשר בין חומרת המחלה הראשונית לסיי מפטומים ממושכים. דווקא כשהם החליי מו, מופיעים הסימפטומים של החולשה וקוצר הנשימה. המחלה קלה - ההחלמה קשה".

× × ×

מחלה קלה - החלמה קשה, זה בדיוק מה שקרה לפלג זמיר בן ה-12. הוא תלמיד כיתה ז' מרמת-השרון, שנדבק בנגיף ביולי. כמו רוב הילדים, המחלה עברה עליו די בקלות: קצת כאבי בטן קלים, וזהו. אבל באוקטובר, שלושה חודשים אחרי שהבריא, משהו השתבש פתאום. "הילד היה גמור לחלוטין, ברמה שהוא לא היה מסוגל לצאת מהמיטה", מתארת אמו, חגית. "הוא לא היה יכול לצאת החוצה, להוריד את הכלב, לשחק במחשב. אפילו לאכול הוא לא היה מסוגל, מרוב תשישות. הוא איבד שישה קילו בחודש. הוא בקושי היה מסוגל לטפס במדרגות. פעמיים בשבוע הלכתי איתו לרופא, עשו לו בדיקות דם ולא מצאו כלום. בסופו של דבר, ביקשתי הפניה למרפאת קורונה בשניידר. שם פגשנו המון ילדים במצב בו. ילדים שרוזו המון, שאיבדו כל טיפת אנרגיה שהייתה להם בגוף. זה היה מאוד מרגיע לגלות שאנחנו לא לבד, ושיש עוד המון ילדים במצבו".

פלג עבר בדיקות מקיפות, וקיבל תר-כנית פעולה שמתאמת למצבו. "תצא עם

הכלב, תלך מאה מטר, דברים ברמה הזו", מספרת חגית. "הוא התקדם בצעדים קטנים, אבל אפילו בזום היה לו קשה להיות". גם היום, חודשים לאחר מכן, פלג מרגיש את תסמיני המחלה, "אבל התיאבון חזר לעצמו, והוא כבר מסוגל לצאת עם הכלב", מדווחת חגית. ופלג עצמו מוסיף: "אני מרגיש יותר טוב, אבל עדיין לא רגיל. אני עדיין חלש וכל הזמן קר לי".
רוב הילדים שלקו בתסמונות הלונג-קוביד, מגיעים לטיפול רק אחרי סבל של חודשים ארוכים, שנמשך מאז שהמחלה חלפה. כדי לוודא שלא מדובר בשאריות של המחלה החריפה, ממליצה ד"ר אשכנזי-הופנונג להמתין שישה שבועות לפני שפונים לבירור. אחרי פרק הזמן הזה, כל ילד שמגיע לכאן, יעבור סט רחב של בדיקות כדי לברר אם הוא סובל מממצאים שניתן לטפל בהם. אם יש ממצא בצילום או בתפקודי ריאות הוא יפגוש רופא ריאות שיעריך וינסה טיפול. יש לנו מספר ילדים שהתחילו להם טיפול במשאפים. בהיבט הלבבי, לכולם עושים אק"ג, ושוקלים אקו לב, אם הילד רוצה לחזור לספורט תחרותי. לפי התלונה נעשה הולטר, מעקב אחר קצב הלב. היו לנו לא מעט ילדים שהיו להם תלונות על דופק מואץ. בנוסף, אנחנו מבצעים הערכה של פיזיותרפיסטית, לבדוק כוח שרירי. כל ילד נפגש גם עם עובדת סוציאלית כדי לתת התייחסות לעומס הרגשי של בידוד, של אולי שיימינג אחרי מחלה. מי שזקוק לכך גם מקבל התערבות בתחום הפסיכולוגי".

אילו ממצאים אופייניים זיהיתם בבדיקות שערבתם עד כה?
"באספקט הלבבי לא זיהינו בעיות מיוחדות, למרות שחלק מהילדים הופנו לאם-אראיי של הלב, בגלל שהתלונות היו כל כך משמעותיות. אצל עשרה עד 20 אחוז מהילדים מצאנו ממצאים ריאתיים לא תקינים. מצאנו בשיעורים מאוד גבוהים רמות ברזל נמוכות והתי-חלבו טיפול בברזל. אצל כעשרה אחוזים מהילדים, היו אנזימי שריר גבוהים ברמה גבוהה וחריגה שמחייבת מעקב".

אמצעי הטיפול בשלל תופעות הל-ר

"זו אחת השאלות שעליהן עדיין אין לנו תשובה: האם המצוקה הנפשית של מחליי מים שונה מזו של כל ילדי ישראל בקורונה. ייקח לנו זמן להשוות בין שתי האוכלוסיות ולראות את ההבדלים. לא ראינו חרדה או דיכאון מובהקים. את הקושי המובן של הילדים האלה לחזור לשגרה אנחנו מעדיי פים להגדיר כ'תסמונת הסתגלות'".

× × ×

גם בתוך הקהילה הרפואית, עוד לא בטוחים בדיוק איך לאכול את השלכות הפוסט-קורונה בילדים. בשלב הנוכחי, לצד הרופאים שמשוכנעים כי מדובר בסידרה של תסמונות חרשות, יש שמעדיפים לחכות למחקרים ארוכי טווח יותר, כדי להחליט. "יש משהו בקורונה שהופך כל תלונה לדרמטית", אומר ד"ר איתי פסח, מנהל בית החולים ספרא לילדים בשיבא. "כל ילד שהיה אי פעם חיובי ומפתח איזה תסמין, מיד אומרים שזה פוסט-קורונה, ויש הרבה אנשים שמתעסקים בזה. מצד שני, יש קבוצה אחרת שטוענת שהרבה מאוד מהתופעות שראים קיימות בילדים באופן כללי, בטח בתקופה מורכבת כמו עכשיו,

ואין לנו מספיק דאטה לקבוע שזה פוסט-קורונה. אני עוד לא רואית נתונים חד-משמעיים שמראים כמה פוסט-קורונה יש בילדים. אין לי ספק שזה דבר אמיתי, אבל האם כצעתקה? אני לא בטוחה. גם התסמונת הדלקתית בילדים, שהיא ברורה ומוגדרת, עדיין נדירה מאוד, ואפילו במקומות שבהם יש התפרצות גדולה של הווריאנט הבריטי עוד לא הוכיחו שיש שכחות יותר גבוהה של התסמונת הזו. אנחנו נמצאים בתוך הגל הגדול של המוטציה חודשיים, אני מניח שבעוד כמה חודשים נדע בוודאות מה הדיקף האמיתי של התופעה הזו".

אבל נועה (לבקשת המשפחה, השם בדוי) בת ה-15, ממש לא צריכה לחכות כמה חודשים בשביל לדעת שמאז הקורונה, היא לא מצליחה לחזור לעצמה. "אומרים שקורונה זו מחלה קלה בילדים", אומרת השבוע אמה, "אבל הילדים שלי - יש לי ארבעה, מגיל תשע עד 18 - כולם חלו מאוד, עם חום גבוה, כאבי בטן וכאבי שרירים".

נועה חלתה קשה מכולם. "שבועיים היא בכלל לא יכלה לצאת מהמיטה, וירדה המון במשקל, והיא גם ככה ילדה רזה. לפני הקורונה היא הייתה רקדנית. ארבע פעמים בשבוע היא רקדה באופן מקצועי, וחוש מהריקוד עוד הייתה המון באימונים נוספים ובחדר כושר. אבל מאז שחלתה, היא לא מסוגלת לחזור לשום פעילות. אפילו לא לשיעור ספורט של בית הספר. יש לה כאבי שרירים מטר רפים, והיא סובלת מכאבי בטן כרוניים. מרוב בחילות וכאבי בטן היא לא מצליחה לאכול. כל דבר קטן גורם לכאבים קשים. בשלב מסוים רצו לאשפז אותה מחשש שתתייבש".

גם הויכוח של נועה, מספרת האם, נפגע מאוד. "היא לא זוכרת דברים בסיסיים. דברים בהיסטוריה שידעה פעם, היא צריכה לשאול שוב ושוב. יש עוד דבר שמאוד מטריד אותי: היא מתבלבלת במילים. במקום מילה אחת היא אומרת מילה אחרת. בגלל הקושי שלה, היא סופר-לחוצה בלימודים. לפני שחלתה היא הייתה תלמידה טובה. עכשיו היא שוכחת את החומרים. הכל פשוט יוצא לה מהראש. בגלל הבעיות האלה, איבחנו אצלה עכשיו בעיה של קשב וריכוז. אבל היא מעולם לא סבלה מזה קודם".

למרות שהיא זכאית לתעודת מחלים, נועה עדיין רחוקה מלנצח את הקורונה. "התסמינים שלה מעולם לא חלפו, ואני לא יודעת אם ומתי הם יעברו אצלה", אומרת האם. "היא מאוד מתוסכלת מה מצב הזה. לפני כמה שבועות היא יצאה להליכה ארוכה עם התנועה, וצילצלה בכבי מהדרך שאבוא לקחת אותה הביתה. מצאתי אותה יושבת, מפורקת, על המדרכה. אם לא היינו מגיעים לשניידר המצב היה גרוע בהרבה. לפחות שם פגשנו הרבה ילדים עם תלונות דומות, והבנו שזה לא בדאש שלה. המצב לא פשוט, וכל יום אני צדיכה להזכיר לעצמי לקחת את הרברים בפרופורציה".

ואיך עושים את זה?

"אני מזכירה לעצמי שזה לא מצב מסכן חיים, תודה לאל. יש מחלות גרוי-עות משלה".

× sarit_r@netvision.net.il

השבוע אושפזו בשערי צדק שני ילדים, בני חמש ושמונה, עם חשד לתסמונת הדלקתית הרב-מערכתית. "לפחות אצל אחד מהם היה ממצא ברור שהעיד על פגיעה לבבית, והוא מטופל בסטרואידים", מספר ד"ר גיורא וייזר, מנהל מיון הילדים. "לפני שלושה שבועות היה אצלנו תינוק בן פחות משנה שסבל מפגיעה לבבית נרחבת כתוצאה מהתסמונת הזו. הוא אושפז ביחידה לטיפול נמרץ ונזקק לטיפול רפואי משמעותי"

27.49x14.81	1	עמוד 6	ידיעות חולון	02/2021	76196161-7
מרכז שניידר לרפואת ילדי - 83321					

חולון

במותו הציל רומן שישה אנשים

רומן קוגן מחולון היה רק בן 25 כשנהרג מפליטת כדור • משפחתו תרמה את איבריו והצליה את חייהם של שישה אנשים, בהם ילד בן שלוש • "רומן אהב לעזור, והיה רוצה להציל אחרים"

כואב, שאין חזרה ממנו, ועדיין מוצאות את הכוח להציל אנשים אחרים. "לאחר תקופה, ורק כשזה מקובל על שני הצדדים, אנחנו מקיימים מפגשים בין התורמים למקבלי התרומה. זה תמיד מפגש מאוד מרגש והוא מעניק למקבלי התרומה הזדמנות לומר תודה, ועבור התורמים המפגש תמיד מחזק את ההחלטה שהתקבלה כשהם רואים מולם אדם שהבריא בזכות איבר של יקיריהם".

לדברי שרר, חל גידול מתמיד במספר האנשים שמוכנים לתרום את איברי יקיריהם. "אנחנו מקבלים תרומות מאנשים בכל הגילים, ויש המון תורמים וגידול קבוע במספר המשפחות שמבינות את החשיבות של הצלת חיים. מעל 60 אחוז מהמשפחות שפונים אליהן כיום מוכנות לתרום איברים, וזה כל הזמן במגמת עלייה בגלל המודעות לנושא. יש גם עלייה בחתימה על כרטיסי 'אדי'. אנחנו נושקים למיליון חתימות ואין ספק שהכרטיס מקל על המשפחה לקבל את החלטה בזמן אמת".

49 בבית חולים שיבא-תל השומר ואונת כבד בילד בן שלוש בבית חולים שניידר. אמו של הפעוט הודתה למשפחת קוגן בריעות. "אין לנו מילים לתאר את גודל תודתנו. אנו מכירים תודה והערכה גדולה למשפחת התורם, שבשעת צערם הגדול קיבלו החלטה אצילית להציל חיים".

חבריו של קוגן סיפרו כי הוא היה אהוב על כולם, אהב לנגן בגיטרה והקרין את השמחה וחוש ההומור שלו על כולם. "היה קשה להאמין שאין דרך חזרה מהמצב שבו רומן נמצא, למרות שכבר בהחלטה הבנו שהמצב קשה מאוד ובלתי הפיך", אמרו הוריו. "בסופו של דבר, מעצם היותו בן אדם שאהב לעזור, הוא היה רוצה להציל אחרים ולכן החלטנו החלטה שמראה את האופי של הילד שלנו".

דבורה שרר, מנהלת מערך התקשורת של המרכז הלאומי להשתלות ותושבת חולון בעצמה, סיפרה השבוע על המקרה: "אני כל פעם מתרגשת מחדש לראות את תעצומות הנפש של משפחות שמגיעות מהמקום הכי

"החלטה אצילית". רומן קוגן ז"ל

חופית כהן-אולאי

משפחתו של רומן קוגן ז"ל מחר לון, שנהרג מפליטת כדור, תרמה את איבריו לשישה חולים שונים. "אין לנו מילים לתאר את גודל תודתנו", אמרה אם לפעוט שחיו ניצלו הודות לתרומה.

קוגן, בן 25 במוותו, עבד בתחום האבטחה. הוא הגיע לפני כשבוע לבית חולים וולפסון במצב אנוש בעקבות תאונה מצערת שבמהלכה נפלט כדור מנשק. לאחר טיפול רפואי אינטנסיבי נקבע כי הוא במצב של מוות מוחי-נשימתי.

למרות הטרגדיה שפקדה את משפחתו, החליטו הוריו לתרום את איבריו כדי להציל חיים של אחרים, ואכן - שישה מאיבריו הושתלו השבוע בחולים שונים: לב בחולה בן 58, ריאות בחולה בן 37 וכי ליה בחולה בת 55, כולם נותחו בבית חולים ביילינסון. בנוסף, כבד הושתל בחולה בת 60 בבית חולים איכילוב, כליה בחולה בן

"אין לנו מילים לתאר את גודל תודתנו. אנו מכירים תודה והערכה גדולה למשפחת התורם, שבשעת צערם הגדול קיבלו החלטה אצילית להציל חיים"

26.69x14.89	1	6	עמוד	ידיעות בתי	02/2021	76196318-1
מרכז שניידר לרפואת ילדי - 83321						

חולון

במותו הציל רומן שישה אנשים

רומן קוגן מחולון היה רק בן 25 כשנהרג מפליטת כדור • משפחתו תרמה את איבריו והצליה את חייהם של שישה אנשים, בהם ילד בן שלוש • "רומן אהב לעזור, והיה רוצה להציל אחרים"

"אין לנו מילים לתאר את גודל תודתנו. אנו מכירים תודה והערכה גדולה למשפחת התורם, שבשעת צערם הגדול קיבלו החלטה אצילית להציל חיים"

חופית כהן-אולאי

משפחתו של רומן קוגן ז"ל מחוץ לזון, שנהרג מפליטת כדור, תרמה את איבריו לשישה חולים שונים. "אין לנו מילים לתאר את גודל תודתנו", אמרה אם לפעוט שחייו ניצלו הודות לתרומה.

קוגן, בן 25 במוותו, עבד בתחום האבטחה. הוא הגיע לפני כשבוע לבית חולים וולפסון במצב אנוש בעקבות תאונה מצערת שבמהלכה נפלט כדור מנשק. לאחר טיפול רפואי אינטנסיבי נקבע כי הוא במצב של מוות מוחי-נשימתי.

למרות הטרגדיה שפקדה את משפחתו, החליטו הוריו לתרום את איבריו כדי להציל חיים של אחרים, ואכן – שישה מאיבריו הושללו השבוע בחולים שונים: לב בחולה בן 58, ריאות בחולה בן 37 וכ- ליה בחולה בת 55, כולם נותחו בבית חולים ביילינסון. בנוסף, כבד הושלל בחולה בת 60 בבית חולים איכילוב, כליה בחולה בן

"החלטה אצילית". רומן קוגן ז"ל

49 בבית חולים שיבא-תל השומר ואונת כבד בילד בן שלוש בבית חולים שניידר. אמו של הפעוט הודתה למשפחת קוגן בדמעות. "אין לנו מילים לתאר את גודל תודתנו. אנו מכירים תודה והערכה גדולה למשפחת התורם, שבשעת צערם הגדול קיבלו החלטה אצילית להציל חיים".

חבריו של קוגן סיפרו כי הוא היה אהוב על כולם, אהב לנגן בגיטרה והקרין את השמחה וחוש ההומור שלו על כולם.

"היה קשה להאמין שאין דרך חזרה מהמצב שבו רומן נמצא, למרות שכבר בהתחלה הבנו שהמצב קשה מאוד ובלתי הפיך", אמרו הוריו. "בסופו של דבר, מעצם היותו בן אדם שאהב לעזור, הוא היה רוצה להציל אחרים ולכן החלטנו החלטה שמראה את האופי של הילד שלנו".

דבורה שרר, מנהלת מערך התקשורת של המרכז הלאומי להשתלות ותושבת חולון בעצמה, סיפרה השבוע על המקרה: "אני כל פעם מתרגשת מחדש לראות את תעצומות הנפש של משפחות שמגיעות מהמקום הכי

כואב, שאין חזרה ממנו, ועדיין מוצאות את הכוח להציל אנשים אחרים.

"לאחר תקופה, ורק כשזה מקובל על שני הצדדים, אנחנו מקיימים מפגשים בין התורמים למקבלי התרומה. זה תמיד מפגש מאוד מרגש והוא מעניק למקבלי התרומה הזדמנות לומר תודה, ועבור התורמים המפגש תמיד מחזק את החלטה שהתקבלה כשהם רואים מולם אדם שהבריא בזכות איבר של יקיריהם".

לדברי שרר, חל גידול מתמיד במספר האנשים שמוכנים לתרום את איברי יקיריהם. "אנחנו מקבלים תרומות מאנשים בכל הגילים, ויש המון תורמים וגידול קבוע במספר המשפחות שמבינות את החשיבות של הצלת חיים. מעל 60 אחוז מהמשפחות שפונים אליהן כיום מוכנות לתרום איברים, וזה כל הזמן במגמת עלייה בגלל המודעות לנושא. יש גם עלייה בהתייחסות על כרטיסי 'ארי'. אנחנו נושקים למיליון חתימות ואין ספק שהכרטיס מקל על המשפחה לקבל את החלטה בזמן אמת".